

Υπόθεση C-222/20

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

27 Μαΐου 2020

Αιτούν δικαστήριο:

Verwaltungsgericht Wiesbaden (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

15 Μαΐου 2020

Προσφεύγων:

OC

Καθής:

Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Επιτρεπτή διαβίβαση δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, άρθρο 267 ΣΛΕΕ

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχουν το άρθρο 21 και το άρθρο 67, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ την έννοια ότι αποκλείουν εθνική ρύθμιση η οποία, κατ' εφαρμογή της ρήτρας παρεκκλίσεως που εισάγει το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας (ΕΕ) 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου, σχετικά με [τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για] την πρόληψη, ανίχνευση,

διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων (ΕΕ 2016, L 119 σ. 132, στο εξής: οδηγία PNR), προβλέπει ότι, ακόμη και για πτήσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αερομεταφορείς υποχρεούνται να διαβιβάζουν μεγάλο όγκο δεδομένων, τα οποία αφορούν όλους ανεξαιρέτως τους επιβάτες, προς τη μονάδα στοιχείων επιβατών που έχει συσταθεί στο εκάστοτε κράτος μέλος, όπου αυτά αποθηκεύονται με σκοπό να χρησιμοποιηθούν για την αντιπαραβολή με τράπεζες δεδομένων και μοντέλα και στη συνέχεια πρέπει να διατηρούνται [στην προκειμένη περίπτωση: άρθρο 2, παράγραφος 3, του Gesetz über die Verarbeitung von Fluggastdaten zur Umsetzung der Richtlinie (EU) 2016/681 (νόμου περί επεξεργασίας των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών για τη μεταφορά της οδηγίας (ΕΕ) 2016/681 στο εσωτερικό δίκαιο), της 6ης Ιουνίου 2017, BGBl. I σ. 1484, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του νόμου της 6ης Ιουνίου 2017, BGBl. I, σ. 1484, στο εξής FlugDaG];

2. Προκύπτει από το άρθρο 7 και το άρθρο 8 του Χάρτη ότι οι εθνικές ρυθμίσεις για μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο (στην προκειμένη περίπτωση: το άρθρο 4, παράγραφος 1, του FlugDaG) του άρθρου 3, σημείο 9, σε συνδυασμό με το παράρτημα II, της οδηγίας PNR πρέπει να απαριθμούν κατά τρόπο εξαντλητικό και σαφή τις οικείες διατάξεις τις εθνικής ποινικής νομοθεσίας που σχετίζονται με τις οριζόμενες στην οδηγία PNR εγκληματικές πράξεις;
3. Έχουν το άρθρο 7 και το άρθρο 8 του Χάρτη την έννοια ότι αντιβαίνουν σε εσωτερική νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους (στην προκειμένη περίπτωση: στο άρθρο 6, παράγραφος 4, FlugDaG) με την οποία παρέχεται στις δημόσιες αρχές του οικείου κράτους μέλους η δυνατότητα, στο πλαίσιο εκτελέσεως των καθηκόντων τους για άσκηση ποινικής δίωξης, να επεξεργάζονται τα διαβιβαζόμενα δεδομένα PNR και για άλλους σκοπούς, εκτός από την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων, αν τα ευρήματα, λαμβανομένων υπόψη και επιπλέον πληροφοριών, δικαιολογούν υπόνοιες για άλλη συγκεκριμένη εγκληματική πράξη;
4. Είναι η ρήτρα παρεκκλίσεως του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας PNR, που επιτρέπει εθνική ρύθμιση κατά την οποία η οδηγία PNR εφαρμόζεται και για πτήσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στην προκειμένη περίπτωση: άρθρο 2, παράγραφος 3, FlugDaG) με αποτέλεσμα να γίνεται διπλή καταγραφή δεδομένων PNR εντός του ευρωπαϊκού χώρου (δεδομένα PNR συλλέγονται και στη χώρα αναχωρήσεως και τη χώρα αφίξεως)[.] συμβατή με το άρθρο 7 και το άρθρο 8 του Χάρτη, λαμβανομένης υπόψη της αρχής περί ελαχιστοποιήσεως των δεδομένων;
5. Εφόσον ήθελε κριθεί ότι η οδηγία PNR δεν αντιβαίνει σε υπέρτερης ισχύος κανόνες δικαίου [βλ. Verwaltungsgericht Wiesbaden (διοικητικό

δικαστήριο, Γερμανία), απόφαση της 13ης Μαΐου 2020, αριθ. πρωτ. 6 K 805/19.WI] και, ως εκ τούτου, τυγχάνει εφαρμογής:

- α) Έχει το άρθρο 7, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας PNR την έννοια ότι αντιβαίνει σε εσωτερική νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους (στην προκειμένη περίπτωση: στο άρθρο 6, παράγραφος 4, FlugDaG) που παρέχει στις δημόσιες αρχές του οικείου κράτους μέλους τη δυνατότητα, στο πλαίσιο εκτελέσεως των καθηκόντων τους για άσκηση ποινικής διώξεως, να επεξεργάζονται τα διαβιβαζόμενα δεδομένα PNR και για άλλους σκοπούς, εκτός από την πρόληψη, διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων, αν τα ευρήματα, λαμβανομένων υπόψη και επιπλέον πληροφοριών, δικαιολογούν υπόνοιες για άλλη συγκεκριμένη εγκληματική πράξη;
- β) Είναι συμβατή με το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας PNR η πρακτική κράτους μέλους να συμπεριλαμβάνει στον κατάλογο των αρμόδιων αρχών που καταρτίζει κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας PNR μια δημόσια αρχή [στην προκειμένη περίπτωση: την Bundesamt für Verfassungsschutz (ομοσπονδιακή υπηρεσία για την προστασία του συντάγματος)], η οποία κατά την εθνική νομοθεσία [στην προκειμένη περίπτωση: το άρθρο 5, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Gesetz über die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in Angelegenheiten des Verfassungsschutzes und das Bundesamt für Verfassungsschutz (νόμου για τη συνεργασία μεταξύ της Ομοσπονδίας και των ομόσπονδων κρατών για ζητήματα που αφορούν την προστασία του συντάγματος και την ομοσπονδιακή υπηρεσία για την προστασία του συντάγματος)] δεν έχει αστυνομικές εξουσίες βάσει επιταγής του εσωτερικού δικαίου περί διαχωρισμού;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), άρθρα 7, 8 και 52

Άρθρο 21 και άρθρο 67 ΣΛΕΕ

Οδηγία (ΕΕ) 2016/681 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων (ΕΕ 2016 L 119, σ. 132)

Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της

επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της απόφασης-πλαίσιο 2008/977/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ 2016, L 119, σ. 89)

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, περί κώδικα της Ένωσης σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (κώδικας συνόρων του Σένγκεν) (ΕΕ 2016, L 77, σ. 1).

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Gesetz über die Verarbeitung von Fluggastdaten zur Umsetzung der Richtlinie (EU) 2016/681 (νόμος περί επεξεργασίας των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών για τη μεταφορά της οδηγίας (ΕΕ) 2016/681 στο εσωτερικό δίκαιο, στο εξής: FlugDaG)

Gesetz über die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in Angelegenheiten des Verfassungsschutzes und über das Bundesamt für Verfassungsschutz (νόμος για τη συνεργασία μεταξύ της Ομοσπονδίας και των ομόσπονδων κρατών για ζητήματα που αφορούν την προστασία του συντάγματος και την ομοσπονδιακή υπηρεσία για την προστασία του συντάγματος, στο εξής: BVerfSchG), άρθρα 3, 5 και 8

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Στις 10 Ιουνίου 2017 τέθηκε σε ισχύ ο FlugDaG, με τον οποίο μεταφέρθηκε στο γερμανικό δίκαιο η οδηγία 2016/681. Η εν λόγω οδηγία ρυθμίζει τη διαβίβαση δεδομένων PNR για πτήσεις από κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τρίτες χώρες και από τρίτες χώρες προς κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως επίσης και την επεξεργασία των δεδομένων αυτών.
- 2 Το άρθρο 4 της οδηγίας 2016/681 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ιδρύουν τις λεγόμενες μονάδες στοιχείων επιβατών (ΜΣΕ), οι οποίες είναι αρμόδιες για τη συλλογή δεδομένων PNR από αεροπορικές εταιρίες, τη διατήρηση, την επεξεργασία και τη διαβίβαση των δεδομένων αυτών προς τις αρμόδιες αρχές, καθώς και για την ανταλλαγή των δεδομένων PNR αυτών καθαυτών και των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την επεξεργασία τους. Κατά το άρθρο 8, σε συνδυασμό με το παράρτημα I, της οδηγίας 216/681, τα κράτη μέλη οφείλουν να υποχρεώνουν τις αεροπορικές εταιρίες να διαβιβάζουν ένα καθορισμένο σύνολο δεδομένων PNR προς τις ΜΣΕ του κράτους μέλους, στην επικράτεια του οποίου αφικνούνται ή από το οποίο εκκινούν οι επίμαχες πτήσεις. Κατά το άρθρο 9 της οδηγίας 2016/681, τα κράτη μέλη μπορούν να ζητούν το ένα από το άλλο και να ανταλλάσσουν μεταξύ τους δεδομένα PNR. Υπό τις προϋποθέσεις που θέτει το

άρθρο 11 της οδηγίας, είναι δυνατή και η διαβίβαση των δεδομένων σε τρίτες χώρες. Το άρθρο 6 της οδηγίας ρυθμίζει την επεξεργασία των δεδομένων, η οποία πρέπει ειδικότερα να γίνεται μέσω της αυτοματοποιημένης ανταπαραβολής τους με τράπεζες δεδομένων και βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων (τα οποία στον FlugDaG χαρακτηρίζονται ως «μοντέλα»).

- 3 Ο προσφεύγων είναι Ιταλός υπήκοος με κατοικία στις Βρυξέλλες (Βέλγιο). Στις 2 Νοεμβρίου 2019 ταξίδεψε αεροπορικώς από τις Βρυξέλλες στο Βερολίνο (Γερμανία) και στις 5 Νοεμβρίου 2019 από το Βερολίνο στις Βρυξέλλες. Ζητεί να αναγνωριστεί ότι η επεξεργασία των δεδομένων PNR του σε σχέση με τις εν λόγω πτήσεις ήταν παράνομη, καθώς και να διαγραφούν τα δεδομένα αυτά.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της διατάξεως περί παραπομπής

- 4 Κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς στο πλαίσιο της κύριας δίκης είναι το κατά πόσον η οδηγία 2016/681, εν όλω ή εν μέρει, αντιβαίνει στη ΣΛΕΕ ή στον Χάρτη. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο FlugDaG, ως νόμος για τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, δεν θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής, με αποτέλεσμα να απαγορεύεται η επεξεργασία των επίμαχων δεδομένων και να υφίσταται αξίωση του προσφεύγοντος για διαγραφή των δεδομένων του.

Σχετικά με το ερώτημα 1: ελεύθερη κυκλοφορία κατά το άρθρο 21 ΣΛΕΕ

- 5 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/681, οι αερομεταφορείς υποχρεούνται σε κάθε πτήση εκτός ΕΕ να διαβιβάζουν το σύνολο των δεδομένων PNR, όλων ανεξαιρέτως των επιβατών, στις ΜΣΕ των κρατών μελών, όπου τα εν λόγω δεδομένα υποβάλλονται σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία και διατηρούνται για περίοδο πέντε ετών. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής περιλαμβάνει ρήτρα παρεκκλίσεως που επιτρέπει στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν την οδηγία και για πτήσεις εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 2, της οδηγίας, στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται για πτήσεις εντός της ΕΕ το σύνολο των διατάξεων της ως να επρόκειτο για πτήσεις εκτός της ΕΕ.
- 6 Με τη θέσπιση του άρθρου 2, παράγραφος 3, του FlugDaG, η Γερμανία έκανε χρήση αυτής της δυνατότητας. Κατά την εν λόγω διάταξη, τα δεδομένα PNR πρέπει να διαβιβάζονται για όλες τις πτήσεις που εκτελούνται στο πλαίσιο τακτικών δρομολογίων, ναυλωμένων πτήσεων και υπηρεσιών ταξί, δεν εξυπηρετούν στρατιωτικούς σκοπούς και απογειώνονται από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και προσγειώνονται σε άλλο κράτος ή απογειώνονται από άλλο κράτος και προσγειώνονται ή πραγματοποιούν ενδιάμεση στάση στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Στο πλαίσιο αυτό, κατά το γερμανικό δίκαιο εφαρμόζονται, για όλες τις πτήσεις που πραγματοποιούνται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης από και προς τη Γερμανία, οι ίδιες ρυθμίσεις που ισχύουν για τις πτήσεις εκτός της ΕΕ.

- 7 Για την επεξεργασία των δεδομένων δεν είναι αναγκαίο να υπάρχουν, παραδείγματος χάριν, συγκεκριμένες ενδείξεις για διασύνδεση με τη διεθνή τρομοκρατία ή το οργανωμένο έγκλημα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υποβάλλονται σε επεξεργασία και να αποθηκεύονται εκατοντάδες δισεκατομμύρια δεδομένα σε σύντομα χρονικά διαστήματα. Ως εκ τούτου, είναι προφανές ότι η διατήρηση δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών άπτεται των θεμελιωδών δικαιωμάτων ενός πολύ μεγάλου μέρους του συνόλου του ευρωπαϊκού πληθυσμού.
- 8 Ο όγκος των δεδομένων που πρέπει να διαβιβάζονται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 2, παράγραφος 2, του FlugDaG είναι πολύ ευρύς και περιλαμβάνει, εκτός από τα ονόματα και τις διευθύνσεις των επιβατών και το πλήρες δρομολόγιο που θα ακολουθήσουν, και στοιχεία για τις αποσκευές, τους συνεπιβάτες τους, κάθε είδους στοιχεία πληρωμής, καθώς και «γενικές παρατηρήσεις» που δεν εξειδικεύονται περαιτέρω. Από το σύνολο των εν λόγω δεδομένων μπορούν να εξαχθούν πολύ ακριβή συμπεράσματα σχετικά με την ιδιωτική και την επαγγελματική ζωή των υποκειμένων τους. Τούτο διότι από τα εν λόγω δεδομένα προκύπτει ποιος έχει ταξιδέψει πότε και συνοδεία τίνος προς ποιον προορισμό, τι μέσο πληρωμής χρησιμοποίησε και ποια στοιχεία επικοινωνίας δηλώθηκαν, καθώς και αν το εκάστοτε υποκείμενο των δεδομένων ταξίδεψε με ελαφριές ή βαριές αποσκευές. Μέσω του πεδίου ελεύθερου κειμένου «γενικές παρατηρήσεις» μπορούν να αντληθούν και περαιτέρω δεδομένα, η έκταση των οποίων είναι παντελώς ασαφής.
- 9 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι υπάρχει συγκρισιμότητα μεταξύ, αφενός, της επεξεργασίας και αποθήκευσης δεδομένων PNR και, αφετέρου, της διατήρησης δεδομένων στον τομέα των τηλεπικοινωνιών. Επ' αυτού, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι πρόκειται για επέμβαση τεράστιας εκτάσεως και ιδιαίτερας μεγάλης βαρύτητας στο άρθρο 7 και το άρθρο 8 του Χάρτη. Τούτο διότι η μαζική, αναίτια αποθήκευση μεγάλου όγκου δεδομένων που επιτρέπει τη συναγωγή συμπερασμάτων για την ιδιωτική και επαγγελματική ζωή των υποκειμένων τους μπορεί να προκαλέσει στα πρόσωπα αυτά την αίσθηση ότι η ιδιωτική τους ζωή αποτελεί το αντικείμενο διαρκούς παρακολουθήσεως (απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238, σκέψη 37).
- 10 Ήδη στην πρώτη αυτή διαδικασία που αφορούσε διατήρηση δεδομένων, το αιτούν δικαστήριο, ήτοι το High Court (Ανώτατο Δικαστήριο, Ιρλανδία), υπέβαλε ερώτημα ως προς τη συμβατότητα της οδηγίας 2006/24/EK με το δικαίωμα των πολιτών, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ, να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών (απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:2014:238, σκέψη 18). Καθόσον το Δικαστήριο είχε ήδη αποφανθεί ότι η οδηγία είναι ανίσχυρη, λόγω παραβάσεως του άρθρου 7 και του άρθρου 8, του Χάρτη, έκρινε ότι παρέλκει η απάντηση επί του προδικαστικού ερωτήματος του High Court σχετικά με το άρθρο 21 ΣΛΕΕ (απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:2014:238, σκέψη 72).

- 11 Επιχείρημα υπέρ της απόψεως ότι η εκτεταμένη επεξεργασία των δεδομένων PNR συνιστά επέμβαση στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ θα μπορούσε να αποτελέσει η πιθανότητα η εν λόγω επεξεργασία να προκαλεί στα υποκείμενα των δεδομένων μια γενικευμένη αίσθηση επιτηρήσεως. Είναι γεγονός ότι η επεξεργασία των δεδομένων PNR δεν απαγορεύει ούτε περιορίζει ευθέως την παραμονή ή κυκλοφορία εντός της επικράτειας των κρατών μελών. Εντούτοις, η νομολογία του Δικαστηρίου αναγνωρίζει ότι και οι έμμεσοι, έστω, περιορισμοί του άρθρου 21 ΣΛΕΕ χρήζουν αιτιολογικής βάσεως (βλ. αποφάσεις της 13ης Ιουνίου 2019, Topfit και Biffi, C-22/18, EU:C:2019:497, σκέψη 47, και της 2ας Ιουνίου 2016, Bogendorff von Wolfersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, σκέψη 37). Η εντύπωση ότι αποτελούν αντικείμενα διαρκούς επιτηρήσεως από το κράτος ενδέχεται να οδηγήσει πολλούς πολίτες σε περιορισμένη άσκηση ή μη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων που τους απονέμονται από την Ένωση, όπως του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας ή παραμονής. Υπό αυτή την έννοια υπάρχει έμμεση επέμβαση στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ.
- 12 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον η επέμβαση αυτή είναι δικαιολογημένη. Είναι γεγονός ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο σκοπός που επιδιώκει η οδηγία 2016/681, ήτοι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των σοβαρών εγκλημάτων, ανταποκρίνεται στους στόχους γενικού συμφέροντος και, ως εκ τούτου, στους θεμιτούς στόχους της Ένωσης (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 139). Μέτρα περιοριστικά θεμελιώδους ελευθερίας, όπως αυτή που κατοχυρώνεται με το άρθρο 21 ΣΛΕΕ, μπορούν, εντούτοις, να δικαιολογούνται από αντικειμενικούς λόγους, μόνον εφόσον είναι αναγκαία για την προστασία των συμφερόντων στη διασφάλιση των οποίων αποσκοπούν και μόνο στο μέτρο που οι σκοποί αυτοί δεν μπορούν να επιτευχθούν με λιγότερο περιοριστικά μέτρα (βλ. απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, σκέψη 38).
- 13 Όσον αφορά τον αναγκαίο χαρακτήρα των επεμβάσεων που συνδέονται με την επεξεργασία δεδομένων PNR, είναι εξαιρετικά αμφίβολο κατά πόσον αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιτευχθεί με τη λήψη λιγότερο περιοριστικών μέτρων. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η συλλογή και αποθήκευση για περίοδο πέντε ετών μεγάλου όγκου δεδομένων για όλους τους επιβάτες ανεξαιρέτως, καθώς και η με αυτοματοποιημένο τρόπο αντιπαραβολή των δεδομένων PNR με τράπεζες δεδομένων βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων (των λεγόμενων «μοντέλων»), δεν είναι ενέργειες ανάλογες προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.
- 14 Η άποψη αυτή φαίνεται ιδιαιτέρως πειστική αν ληφθεί υπόψη ότι, κατά τους ισχυρισμούς της ίδιας της καθής, η επεξεργασία δεδομένων PNR είναι ελάχιστα αποτελεσματική. Όπως δήλωσε η καθής, από την ενεργοποίηση του συστήματος έως τις 19 Αυγούστου 2019 έχει επεξεργαστεί συνολικά 31 617 068 δεδομένα επιβατών. Σε αυτό το πλαίσιο, κατέστη δυνατή η επιτυχής εφαρμογή μέτρων έρευνας σε 514 περιπτώσεις. Οι περιπτώσεις αφορούσαν, ειδικότερα, 57 συλλήψεις, 10 ανοιχτούς ελέγχους, 66 διακριτικούς ελέγχους και 381 έρευνες εντοπισμού διαμονής. Ωστόσο, οι έλεγχοι και οι έρευνες εντοπισμού διαμονής συνιστούν αμιγώς προκαταρκτικά μέτρα, τα οποία δεν εξυπηρετούν ευθέως την

αποτροπή κινδύνου ή τη δίωξη των εγκληματικών πράξεων που προβλέπονται στην οδηγία 2016/81. Όμως, κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, οι συναφείς με την επεξεργασία δεδομένων PNR επεμβάσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο τέτοιων προκαταρκτικών ενεργειών στερούνται αναλογικότητας. Το γεγονός δε ότι, εν τέλει, απομένουν μόνον 57 περιπτώσεις που αφορούν πραγματική παρέμβαση εγείρει πρόσθετες αμφιβολίες για την εν γένει αναγκαιότητα επεξεργασίας των δεδομένων PNR στο πλαίσιο επιτεύξεων των σκοπών της οδηγίας 2016/681.

- 15 Περαιτέρω, αμφισβητείται και η συμβατότητα της επεξεργασίας δεδομένων PNR με το άρθρο 67, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ. Κατά την εν λόγω διάταξη, η Ένωση εξασφαλίζει την απουσία ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα. Ο κοινοτικός νομοθέτης έχει εφαρμόσει την αρχή της απουσίας ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα θεσπίζοντας τον κανονισμό 562/2006 (απόφαση της 22ας Ιουνίου 2010, Melki και Abdeli, C-188/10 και C-189/10, EU:C:2010:363, σκέψη 66). Ο κανονισμός αυτός καταργήθηκε με την έκδοση του κανονισμού 2016/399. Το άρθρο 22 του εν λόγω κανονισμού ορίζει ότι η διέλευση των εσωτερικών συνόρων επιτρέπεται σε οποιοδήποτε σημείο χωρίς συνοριακούς ελέγχους, ανεξαρτήτως της ιθαγένειας των προσώπων. Κατά το άρθρο 23 του κανονισμού 2016/399, η μη διενέργεια ελέγχου στα εσωτερικά σύνορα δεν θίγει την άσκηση αστυνομικών αρμοδιοτήτων εκ μέρους των αρμόδιων αρχών δυνάμει της νομοθεσίας κάθε κράτους μέλους, εφόσον η άσκηση των αρμοδιοτήτων αυτών δεν έχει ισοδύναμο αποτέλεσμα με τους συνοριακούς ελέγχους. Κατά το άρθρο 2, σημείο 11, του κανονισμού 2016/399, συνοριακοί έλεγχοι είναι οι έλεγχοι στα συνοριακά σημεία διέλευσης, προκειμένου να εξακριβωθεί ότι τα πρόσωπα, τα μέσα μεταφοράς τους και τα αντικείμενα που έχουν στην κατοχή τους δικαιούνται να εισέλθουν στην επικράτεια των κρατών μελών ή να την εγκαταλείψουν.
- 16 Ωστόσο, κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, η επεξεργασία των δεδομένων PNR παράγει ισοδύναμο αποτέλεσμα με εκείνο των συνοριακών ελέγχων. Τούτο διότι, και σε αυτή την περίπτωση, γίνεται αυτοματοποιημένη αντιπαραβολή των δεδομένων PNR όλων των επιβατών και των τρίτων με τράπεζες δεδομένων βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων. Επομένως, όποιος ταξιδεύει σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποβάλλεται σε έλεγχο με αυτοματοποιημένο τρόπο, ανεξάρτητα από τις συγκεκριμένες υπόνοιες ή τις ειδικές περιστάσεις κάθε επιμέρους περίπτωσης. Βάσει αυτών των ελέγχων μπορεί να απαγορευτεί, παραδείγματος χάριν, σε πρόσωπα που περιλαμβάνονται σε κατάλογο καταζητούμενων η είσοδος στο εκάστοτε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 17 Συναφώς, πρέπει να ληφθεί υπόψη και η νομολογία του Δικαστηρίου που αφορά το άρθρο 21, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, του καταργηθέντος κανονισμού 562/2006, το οποίο αντιστοιχεί στο νυν άρθρο 23, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 2016/399, κατά την οποία οι ενδείξεις που απαριθμούνται στην ανωτέρω διάταξη αποτελούν ενδείξεις για την ύπαρξη αποτελέσματος ισοδυνάμου με εκείνο των συνοριακών ελέγχων (απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2018, Touring Tours και Travel και Sociedad de transportes, C-

412/17 και C-474/17, EU:C:2018:1005, σκέψη 54). Τέτοιες ενδείξεις υφίστανται εν προκειμένω, τουλάχιστον όσον αφορά το ότι η επεξεργασία δεδομένων PNR δεν πραγματοποιείται μόνο στο πλαίσιο δειγματοληπτικών ελέγχων, αλλά αφορά το σύνολο των επιβατών εν γένει. Ως εκ τούτου, τουλάχιστον όσον αφορά την αντιπαραβολή των δεδομένων PNR με τράπεζες δεδομένων, η επεξεργασία δεν βασίζεται ούτε σε γενικές αστυνομικές πληροφορίες και πείρα σχετική με ενδεχόμενες απειλές κατά της δημόσιας ασφάλειας, αφού λαμβάνει χώρα ανεξάρτητα από την ύπαρξη υπόνοιας.

Επί του δεύτερου ερωτήματος: κατάλογος εγκληματικών πράξεων

- 18 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, του FlugDaG, η γερμανική ΜΣΕ επεξεργάζεται τα δεδομένα PNR που διαβιβάζονται από τους αερομεταφορείς και τα αντιπαραβάλλει με τράπεζες δεδομένων και μοντέλα, προκειμένου να ταυτοποιήσει πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν πραγματικές υπόνοιες ότι έχουν τελέσει ή πρόκειται να τελέσουν εγκληματική πράξη εκ των απαριθμούμενων στην εν λόγω διάταξη.
- 19 Η εν λόγω επεξεργασία των δεδομένων PNR αποτελεί για τα υποκείμενα αυτών επέμβαση στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη. Το θεμελιώδες δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, αφορά κάθε πληροφορία σχετικά με φυσικό πρόσωπο η ταυτότητα του οποίου είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί (βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, Volker και Markus Schecke και Eifert, C-92/09 και C-93/09, EU:C:2010:662, σκέψη 52). Οι προβλεπόμενες στον FlugDaG μορφές επεξεργασίας των δεδομένων PNR εμπίπτουν επίσης στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 του Χάρτη, για τον λόγο ότι αποτελούν επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου αυτού και πρέπει, ως εκ τούτου, κατ' ανάγκη να πληρούν τις απαιτήσεις περί προστασίας των δεδομένων οι οποίες απορρέουν από το εν λόγω άρθρο (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 123).
- 20 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η κοινοποίηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτο, όπως είναι μια δημόσια αρχή, συνιστά επέμβαση στο θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Χάρτη, ανεξαρτήτως της μεταγενέστερης χρήσεως των πληροφοριών που ανακοινώθηκαν. Το αυτό ισχύει και για τη διατήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως και για την πρόσβαση στα δεδομένα αυτά με σκοπό τη χρήση τους από δημόσιες αρχές. Συναφώς, ελάχιστη σημασία έχει αν οι σχετικές με την ιδιωτική ζωή γνωστοποιούμενες πληροφορίες είναι ή όχι ευαίσθητου χαρακτήρα ή αν οι ενδιαφερόμενοι υπέστησαν ή όχι ενδεχομένως δυσμενείς συνέπειες λόγω της επεμβάσεως αυτής (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 124). Το ίδιο ισχύει και για το άρθρο 8 του Χάρτη, δεδομένου ότι πρόκειται για επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 126).
- 21 Ωστόσο, τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη δεν αποτελούν απόλυτα προνόμια, αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε σχέση με

τη λειτουργία που επιτελούν ως προς το κοινωνικό σύνολο (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 136). Ο περιορισμός των εν λόγω δικαιωμάτων που επιβάλλεται για την εξυπηρέτηση σκοπών γενικού συμφέροντος, είναι απολύτως θεμιτός. Η καταπολέμηση τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων και οι δεδηλωμένοι στόχοι της οδηγίας που μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον FlugDaG συνιστούν τέτοιους σκοπούς γενικού συμφέροντος. Εντούτοις, οι επεμβάσεις σε θεμελιώδη δικαιώματα πρέπει να είναι πρόσφορες και αναγκαίες για την πραγμάτωση των σκοπών αυτών και δεν επιτρέπεται να στερούνται προδήλως αναλογικού χαρακτήρα εν στενή εννοία. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών της Ένωσης πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 138).

- 22 Η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης να μην υπερβαίνουν τα όρια του πρόσφορου και του αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη των θεμιτών σκοπών που επιδιώκει η οικεία ρύθμιση (απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238, σκέψη 46). Όσον αφορά το θεμελιώδες δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, η προστασία αυτού του θεμελιώδους δικαιώματος, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, επιτάσσει οι παρεκκλίσεις από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι περιορισμοί της να μην υπερβαίνουν τα όρια του απολύτως αναγκαίου (απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238, σκέψη 52).
- 23 Προκειμένου να πληροί την απαίτηση αυτή, η ρύθμιση που συνεπάγεται την επέμβαση πρέπει να προβλέπει σαφείς και ακριβείς κανόνες που να διέπουν την έκταση και την εφαρμογή του οικείου μέτρου και να επιβάλλει έναν ελάχιστο αριθμό απαιτήσεων. Περαιτέρω, πρέπει να επιβάλλει έναν ελάχιστο αριθμό απαιτήσεων, προκειμένου τα πρόσωπα των οποίων τα δεδομένα διαβιβάζονται να έχουν επαρκείς εγγυήσεις ότι προστατεύονται αποτελεσματικά τα προσωπικού χαρακτήρα δεδομένα τους από κινδύνους καταχρήσεως. Στη ρύθμιση πρέπει, ιδίως, να επισημαίνονται οι περιστάσεις και οι συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να ληφθεί μέτρο προβλέπον την επεξεργασία τέτοιων δεδομένων, διασφαλιζομένου κατά τον τρόπο αυτό ότι η επέμβαση θα περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο μέτρο. Η ανάγκη να παρέχονται τέτοιες εγγυήσεις είναι κατά μείζονα λόγο σημαντική, οσάκις τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα υποβάλλονται σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία. Τούτο ισχύει, ιδίως, όταν πρόκειται για την προστασία ειδικής κατηγορίας ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (απόφαση της 8ης Απριλίου 2014, Digital Rights Ireland κ.λπ., C-293/12 και C-594/12, EU:C:2014:238, σκέψεις 54 επ.).

- 24 Ο κατάλογος εγκληματικών πράξεων του άρθρου 4, παράγραφος 1, του FlugDaG παραπέμπει, μεταξύ άλλων, σε εγκλήματα που αντιστοιχούν σε αξιόποινη πράξη, από εκείνες που απαριθμούνται στο παράρτημα II της οδηγίας 2016/681 και τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ανώτατης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών (άρθρο 4, παράγραφος 1, σημείο 6, του FlugDaG).
- 25 Κατά συνέπεια, το άρθρο 4, παράγραφος 1, σημείο 6, του FlugDaG δεν παραπέμπει σε εγκληματικές πράξεις που προβλέπονται στον εθνικό ποινικό κώδικα (Strafgesetzbuch, στο εξής: StGB), αλλά απλώς σε αξιόποινες πράξεις για τις οποίες δεν υπάρχει πλήρης αντιστοιχία στο γερμανικό δίκαιο. Έτσι, το παράρτημα II της οδηγίας 2016/681 περιλαμβάνει, παραδείγματος χάριν, τις έννοιες της δωροδοκίας (Korruption) (σημείο 6), του ηλεκτρονικού εγκλήματος/εγκλήματος στον κυβερνοχώρο (Computerstraftaten/Cyberkriminalität) (σημείο 9) ή των εγκλημάτων κατά του περιβάλλοντος (Umweltkriminalität) (σημείο 10). Οι πράξεις αυτές δεν συνιστούν καθαυτές αδικήματα κατά τον StGB. Επί παραδείγματι, ο StGB δεν περιγράφει την αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος της «δωροδοκίας». Αντιθέτως, η δωροδοκία αποτελεί γενική έννοια που περιλαμβάνει πλήθος αδικημάτων. Ως εκ τούτου, για τις γερμανικές αρχές, πόσω μάλλον για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, δεν είναι σαφές ποια εγκλήματα εμπίπτουν στη ρύθμιση αυτή. Το ίδιο ισχύει και για τις έννοιες «ηλεκτρονικό έγκλημα» και «εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος». Υπό το πρίσμα αυτό, η απλή παραπομπή του άρθρου 4, παράγραφος 1, του FlugDaG στο παράρτημα II της οδηγίας 2016/681 καθιστά τον FlugDaG ιδιαιτέρως ασαφή.
- 26 Κατά συνέπεια, το άρθρο 4, παράγραφος 1, του FlugDaG δεν πληροί την απαίτηση κατά την οποία πρέπει να προβλέπονται σαφείς και ακριβείς κανόνες διέποντες την έκταση και την εφαρμογή των οικείων μέτρων (βλ. γνωμοδότηση 1/15 της 26ης Ιουλίου 2017, EU:C:2017:592, σκέψη 141). Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, αντιθέτως, στην περίπτωση αυτή είναι αναγκαίο να υπάρχει ένας αυτοτελής, εξαντλητικός κατάλογος εγκληματικών πράξεων, ο οποίος να απαριθμεί με σαφήνεια τους οικείους εθνικούς ποινικούς κανόνες, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι το πεδίο εφαρμογής του FlugDaG είναι σαφές τόσο για τους (εν δυνάμει) εμπλεκόμενους όσο και για τις εθνικές αρχές.

Επί του τρίτου ερωτήματος: μεταβολή σκοπού υπό το πρίσμα του Χάρτη

- 27 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG, οι εθνικές αρχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου έχουν δικαίωμα να επεξεργάζονται τα δεδομένα PNR που διαβιβάζονται σε αυτές, στο πλαίσιο εκπληρώσεως της υποχρεώσεως που απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG (πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων) και για άλλους σκοπούς, εφόσον οι εν λόγω αρχές ασκούν καθήκοντα ποινικής διώξεως και τα ευρήματα, λαμβανομένων υπόψη και περαιτέρω πληροφοριών, δικαιολογούν υπόνοιες για άλλη συγκεκριμένη εγκληματική πράξη (πρόκειται για τα λεγόμενα «παρεμπίπτοντα αλιεύματα»). Επομένως, το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG εισάγει παρέκκλιση από τον

κανόνα του άρθρου 6, παράγραφος 3, του FlugDaG, κατά τον οποίο τα διαβιβαζόμενα δεδομένα δεν μπορούν να υποστούν επεξεργασία για άλλους σκοπούς, εκτός των σκοπών της διαβιβάσεως, και οδηγεί σε απροσδιόριστο αριθμό μεταβολών του σκοπού.

- 28 Το κατά πόσον η ρύθμιση αυτή συνάδει με τα θεμελιώδη δικαιώματα της Ένωσης, αμφισβητείται. Ήδη το προβλεπόμενο στο άρθρο 3, σημείο 9, της οδηγίας 2016/681 κριτήριο, βάσει του οποίου πρέπει να εκτιμάται κατά πόσο πρόκειται περί «σοβαρών εγκλημάτων» (εγκληματικές πράξεις που, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο κράτους μέλους, τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή ή στερητικό της ελευθερίας μέτρο ασφάλειας ανώτατης διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών), θέτει ένα πολύ χαμηλό όριο.
- 29 Ακόμη όμως και αυτό το ήδη πολύ χαμηλό όριο καταργείται πλήρως από τη διάταξη του άρθρου 6, παράγραφος 4, του FlugDaG. Κατά την εν λόγω διάταξη, τα δεδομένα PNR πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία οσάκις υπάρχει δικαιολογημένη υποψία για «άλλη συγκεκριμένη εγκληματική πράξη». Αναφορικά με την άλλη αυτή πράξη δεν τίθεται καμία περαιτέρω προϋπόθεση. Σύμφωνα δε με το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 4, του FlugDaG, μέσω της επεξεργασίας δεδομένων PNR ή/και των ευρημάτων που προκύπτουν από αυτή, επιτρέπεται η ανίχνευση ακόμη και των πλέον ελαφρών παραπτώματων.
- 30 Για τους λόγους που προαναφέρθηκαν, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη ρύθμιση είναι δυσανάλογη. Τούτο διότι στη συγκεκριμένη περίπτωση απουσιάζει ο απαιτούμενος από τη νομολογία του Δικαστηρίου περιορισμός των επεμβάσεων σε θεμελιώδη δικαιώματα στο απολύτως αναγκαίο μέτρο. Η δύναμη του άρθρου 6, παράγραφος 4, του FlugDaG επιτρεπόμενη, και σχεδόν απεριόριστη, χρήση των δεδομένων PNR ουδεμία σχέση έχει πλέον με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των σοβαρών εγκλημάτων. Επομένως, η ρύθμιση που περιέχεται στο άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG απομακρύνεται από τους στόχους που επιδιώκει η οδηγία 2016/681, τους οποίους σαφώς υπερβαίνει.

Επί του τέταρτου ερωτήματος: διπλή καταγραφή:

- 31 Καθόσον μεγάλος αριθμός κρατών μελών έχει κάνει χρήση της ρήτρας παρεκκλίσεως του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/681 (μεταξύ αυτών και το Βασίλειο του Βελγίου, το οποίο εν προκειμένω είναι η χώρα αναχωρήσεως και αφίξεως), στις εντός ΕΕ πτήσεις πρέπει να διαβιβάζονται τα δεδομένα PNR τόσο προς τη χώρα αναχωρήσεως όσο και προς τη χώρα αφίξεως της πτήσεως ενώ, σε περίπτωση ενδιάμεσων στάσεων, και προς τις χώρες διελεύσεως. Στο πλαίσιο αυτό, σε πτήσεις εντός ΕΕ γίνεται για κάθε επιβάτη ή τρίτο τουλάχιστον διπλή επεξεργασία και αποθήκευση των δεδομένων PNR, όπως συνέβη εν προκειμένω και με τον προσφεύγοντα. Δυνάμει δε της ρυθμίσεως αυτής, πολλαπλή καταγραφή δεδομένων PNR των ενδιαφερόμενων επιβατών υπάρχει και για πτήσεις που αναχωρούν από τρίτες χώρες ή κατευθύνονται προς αυτές με ενδιάμεση στάση σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 32 Υπό το πρίσμα της αρχής περί ελαχιστοποίησης των δεδομένων, η διαδικασία αυτή ουδόλως συνάδει με το άρθρο 7 και το άρθρο 8 του Χάρτη, καθόσον οι επεμβάσεις στα εν λόγω δικαιώματα, οι οποίες συνδέονται με την επεξεργασία των δεδομένων PNR, δεν περιορίζονται στο αναγκαίο μέτρο.
- 33 Στην οδηγία 2016/680 κατοχυρώνεται η αρχή περί ελαχιστοποίησης των δεδομένων. Η οδηγία αυτή εκδόθηκε ταυτόχρονα με την οδηγία 2016/681, την οποία και συμπληρώνει. Από το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2016/680 προκύπτει, κατ' αρχάς, ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν πρέπει να είναι «υπερβολικά» σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία. Το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, εξειδικεύει την εν λόγω αρχή, ορίζοντας ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέπουν ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας εφαρμόζει μέτρα τα οποία έχουν σχεδιαστεί για την εφαρμογή των αρχών προστασίας των δεδομένων, όπως η ελαχιστοποίηση των δεδομένων. Περαιτέρω, το άρθρο 20, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/680 προβλέπει ότι σε επεξεργασία υποβάλλονται μόνον τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι απαραίτητα για τον σκοπό που επιδιώκεται αντίστοιχα με την επεξεργασία.
- 34 Ιδίως δε η πολλαπλή επεξεργασία ταυτόσημων δεδομένων από περισσότερους φορείς σε καμία περίπτωση δεν ανταποκρίνεται στην αρχή περί ελαχιστοποίησης των δεδομένων. Τούτο διότι, ακόμη και αν αναφέρεται στα ίδια δεδομένα PNR, οδηγεί σε διεύρυνση των συνδεόμενων με την επεξεργασία δεδομένων των επιβατών επεμβάσεων στα θεμελιώδη δικαιώματα. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι γίνεται πολλαπλή καταγραφή δεδομένων και κάθε κράτος μέλος είναι αρμόδιο να καθορίσει το ίδιο τα κριτήρια που θα λαμβάνει υπόψη κατά την αυτοματοποιημένη αντιπαραβολή μοντέλων (βλ. άρθρο 6, παράγραφος 4, τρίτη περίοδος, της οδηγίας 2016/681).

Επί του πρώτου σκέλους του πέμπτου ερωτήματος: μεταβολή του σκοπού υπό το πρίσμα της οδηγίας 2016/681

- 35 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 4, της οδηγίας 2016/681, τα δεδομένα PNR και τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των δεδομένων αυτών μπορούν να υποστούν περαιτέρω επεξεργασία από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών μόνο για τους συγκεκριμένους σκοπούς της πρόληψης, της ανίχνευσης, της διερεύνησης ή της δίωξης τρομοκρατικών ή σοβαρών εγκλημάτων. Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2016/681, η παράγραφος 4 του ίδιου άρθρου τελεί υπό την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων των αρχών επιβολής του νόμου ή των δικαστικών αρχών όταν, στο πλαίσιο μέτρων επιβολής του νόμου που ελήφθησαν μετά το πέρας αυτής της επεξεργασίας, διαπιστώνονται άλλες εγκληματικές πράξεις ή υπάρχουν σχετικές ενδείξεις.
- 36 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG, οι ανωτέρω αναφερόμενες εθνικές αρχές έχουν δικαίωμα να επεξεργάζονται τα δεδομένα PNR που διαβιβάζονται σε αυτές στο πλαίσιο εκπληρώσεως των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 4, παράγραφος 1, του FlugDaG (πρόληψη, ανίχνευση,

διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων) και για άλλους σκοπούς, εφόσον οι εν λόγω αρχές ασκούν καθήκοντα ποινικής δίωξης και τα ευρήματα, λαμβανομένων υπόψη και περαιτέρω πληροφοριών, δικαιολογούν υπόνοιες για άλλη συγκεκριμένη εγκληματική πράξη.

- 37 Εφόσον το Δικαστήριο κρίνει ότι το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG είναι συμβατό με το άρθρο 7 και το άρθρο 8 του Χάρτη (βλ. τρίτο ερώτημα), αμφισβητείται κατά πόσον η εν λόγω διάταξη συνάδει με το άρθρο 7, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2016/681. Κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι αρνητική.
- 38 Το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG αποτελεί διάταξη ευρύτερη του άρθρου 7, παράγραφος 5, της οδηγίας 2016/681. Τούτο διότι το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG δεν περιλαμβάνει την προϋπόθεση που προβλέπει η τελευταία αυτή διάταξη, ότι τα ευρήματα που αφορούν άλλα αδικήματα (ήτοι αδικήματα που δεν συνδέονται με τρομοκρατία ούτε με σοβαρές εγκληματικές πράξεις κατά την έννοια της οδηγίας 2016/681) πρέπει να έχουν προκύψει στο πλαίσιο μέτρων επιβολής του νόμου που ελήφθησαν μετά το πέρας της επεξεργασία των δεδομένων PNR. Αντιθέτως, από το γράμμα της διατάξεως προκύπτει ότι επιτρέπει ευθέως την επεξεργασία των δεδομένων PNR για άλλους σκοπούς, εκτός από τη δίωξη και καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των σοβαρών εγκλημάτων, και μάλιστα όχι μόνον οσάκις τα εν λόγω στοιχεία προκύπτουν εν συνεχεία επεξεργασίας δεδομένων PNR για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ή σοβαρών εγκλημάτων, αλλά ακόμη και στην περίπτωση που προέρχονται από άλλες πηγές. Συνεπώς, υπό αυτή την έννοια, το άρθρο 6, παράγραφος 4, του FlugDaG επιτρέπει τη χρήση των δεδομένων PNR για σκοπό άλλον από τον αρχικώς προβλεπόμενο, εφόσον από την επεξεργασία τους αυτή καθαυτή δεν προκύπτουν ευρήματα για ήδη τελεσθέντα ή επικείμενα ποινικά αδικήματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική διεύρυνση της επεμβάσεως στα θεμελιώδη δικαιώματα λόγω της επεξεργασίας των δεδομένων, η οποία δεν βρίσκει έρεισμα στην οδηγία 2016/681.

Επί του δεύτερου σκέλους του πέμπτου ερωτήματος: Bundesamt für Verfassungsschutz

- 39 Σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/681, κάθε κράτος μέλος καταρτίζει κατάλογο αρμόδιων αρχών εξουσιοδοτημένων να ζητούν ή να λαμβάνουν δεδομένα PNR ή το αποτέλεσμα της επεξεργασίας των δεδομένων αυτών από τις ΜΣΕ, προκειμένου να εξετάζουν περαιτέρω τις πληροφορίες αυτές ή να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης, ανίχνευσης, διερεύνησης και δίωξης τρομοκρατικών ή σοβαρών εγκλημάτων. Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/681, οι αρχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου, είναι εκείνες που είναι αρμόδιες στον τομέα της πρόληψης, της ανίχνευσης, της διερεύνησης και της δίωξης τρομοκρατικών ή σοβαρών εγκλημάτων.

- 40 Ο κατάλογος των αρμόδιων αρχών που έχει καταρτίσει η Γερμανία κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/681 περιλαμβάνει 22 δημόσιες αρχές, μεταξύ των οποίων και την Bundesamt für Verfassungsschutz (ομοσπονδιακή υπηρεσία για την προστασία του συντάγματος) (βλ. ΕΕ 2018, C 194, σ. 1). Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του BVerfSchG, η Bundesamt für Verfassungsschutz είναι αρμόδια να συλλέγει και να αξιολογεί πληροφορίες που αφορούν ιδίως προσπάθειες που στρέφονται κατά της φιλελεύθερης και δημοκρατικής συνταγματικής τάξεως, ενέργειες που θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια ασφάλεια ή συνδέονται με μυστικές υπηρεσίες, καθώς και πράξεις που επιδιώκουν να θέσουν σε κίνδυνο τα εξωτερικά συμφέροντα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ή υπονομεύουν την ιδέα της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των λαών.
- 41 Κατά το άρθρο 8, παράγραφος 3, του BVerfSchG, η Bundesamt für Verfassungsschutz δεν έχει αστυνομικές αρμοδιότητες. Αυτό καταδεικνύει ότι η Bundesamt für Verfassungsschutz είναι αμιγώς υπηρεσία πληροφοριών, η οποία δεν καλείται να αποτρέψει η ίδια κινδύνους αλλά, εκτός από την ενημέρωση της κυβερνήσεως και του κοινού, επέχει θέση επικουρικού οργάνου κατά τη συλλογή πληροφοριών, καλώντας στο πλαίσιο αυτό και άλλες υπηρεσίες, ιδίως τις αστυνομικές αρχές, να επέμβουν ανάλογα με την περίπτωση. Υπό αυτή την έννοια το άρθρο 8, παράγραφος 3, του BVerfSchG, αποτελεί έκφραση της υποχρεώσεως περί διαχωρισμού μεταξύ αστυνομίας και υπηρεσιών πληροφοριών. Σε άλλα κράτη μέλη, όπως π.χ. στη Γαλλία, δεν απαντά ανάλογος διαχωρισμός: εν προκειμένω, στις αρχές που είναι αρμόδιες για την προστασία του συντάγματος, απονέμονται και αστυνομικές αρμοδιότητες.
- 42 Κατά συνέπεια, αμφισβητείται έντονα κατά πόσον η Bundesamt für Verfassungsschutz αποτελεί αρχή κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/681, αρμόδια στον τομέα της πρόληψης, της ανίχνευσης, της διερεύνησης και της δίωξης τρομοκρατικών ή σοβαρών εγκλημάτων. Κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, η αρχή που συγκεντρώνει τα ανωτέρω χαρακτηριστικά δεν εμπίπτει στην έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2016/681. Τούτο ισχύει, κατά μείζονα λόγο, εάν ληφθεί υπόψη ότι οι γερμανικές αστυνομικές αρχές περιλαμβάνονται στον κατάλογο των εξουσιοδοτημένων αρχών κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2016/681, με αποτέλεσμα να μην παρίσταται ανάγκη πρόσθετης δυνατότητας προσβάσεως της Bundesamt für Verfassungsschutz.